

του ἀπληστία καὶ ταύτην καταλύει καὶ παρασκευάζει τυραννίδος δεσθῆναι. Καὶ νομίζω, ὅτι ὁ κατὰ πάντα καλῶς διαπραγματευθεὶς τὸ θέμα τοῦ συγγραφεὺς δὲν ἐφάνη γενναῖος καὶ δὲν ὕψωσεν ἐλεγκτικὸν τὸ ἀνάστημά του διὰ νὰ ἐλέγξῃ τὴν σημερινὴν ἀτάσθαλον κατάστασιν. Τοῦναντίον φιλοφρονούμενος ἀτόπως τοὺς κρατοῦντας τοὺς ἀποκοιμίζει φέρον τὸν Πλάτωνα λέγοντα «Τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα πλάθει ὑπεύθυνους καὶ φιλελευθέρους» (πολίτες), πρᾶγμα πού δὲν τὸ λέγει ὁ Πλάτων, ἀλλὰ ὁ εἰς τὴν παραπομπὴν (3 σελ. 17) σημειούμενος Ἰσοκράτης. Τοῦτο εἶναι παντάπῃσιν ἀνακριβές. Τοῦναντίον ὁ Πλάτων ἀναλύων διεξοδικῶς τὰ εἶδη τῶν πολιτευμάτων, τὰ ἐρείσματά των τὰ θεωρητικὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματά των τὰ πρακτικὰ ἀπὸ Πολ. 543c ἕως 564a καταδικάζει τὴν δημοκρατίαν. Ἴσως ἢ δημοκρατία πού ἐννοεῖ ὁ Πλάτων δὲν εἶναι ἡ δημοκρατία ἢ σημερινή. Ὁμως κατὰ σατανικὴν σύμπτωσιν τὰ πρακτικὰ συμπτώματα εἶναι τὰ αὐτὰ σχεδὸν φωτογραφικῶς, ἐξαγγελλόμενα προφητικῶς: 563a «Διδάσκαλός τε ἐν τῷ τοιοῦτῳ» (πολίτευματι) φοιτητὰς φοβεῖται καὶ θωπεύει, φοιτητὰς τε διδασκάλων ὀλιγοροῦσι, διὰ νὰ καταλήξῃ ἐν 564a «Εἰκότως τοίνυν, εἶπον, οὐκ ἐξ ἄλλης πολιτείας τυραννὶς καθίσταται ἢ ἐκ δημοκρατίας, ἐξ οἷμαι τῆς ἀκροτάτης ἐλευθερίας δουλεία πλείστη τε καὶ ἀγριωτάτη». Ὁ Ἀσπρουλάκης ἀντὶ νὰ μειώσῃ τὸ ἐξαιρετὸν βιβλίον του μὲ τὴν ἀνακριβῆ φράσιν τῆς σελ. 17 θὰ εἶχε προσφέρει ἐθνικὴν ὑπερησείαν, ἀν τὴν ἀντικαθίστα μὲ αὐτὰ πού λέγει ὁ Πλάτων καὶ μάλιστα θὰ ἦτο ἔθνωφελές νὰ ἔστειλεν ἀντίγραφον εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας, τὸν Πρωθυπουργόν, τοὺς Ἀρχηγούς τῶν κομμάτων καὶ ὄλους τοὺς βουλευτὰς καὶ πολιτευτὰς. Διότι ὅπως ὀρθῶς σημειώνει σκοπὸς τῆς παιδείας καὶ τῶν παιδευόντων προφορικῶς ἢ γραπτῶς εἶναι ἡ εὐτυχία τῆς Πολιτείας καὶ ἡ διατήρησις τῆς ἐλευθερίας. Ἔτσι καὶ ὁ Πλάτων θὰ προεβάλλετο ὡς ὁ μέγας διδάσκαλος καὶ τῶν Ἑλλήνων τῆς σήμερον.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* *

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ, Πηγαὶ καὶ περιεχόμενον τῶν περὶ εἰμαρμένης κεφαλαίων τοῦ Νεμεσίου Ἐμέσης, διατριβὴ ἐπὶ διδακτορία, Ἐν Ἀθήναις 1979 σελ. 158.

Ὁ ἀξίος τοῦ ὀνόματος Ἕλληνας φιλόλογος δὲν δικαιούται νὰ περιορίξῃ τὸ τόξον τῶν ἐπιστημονικῶν διαφερόντων καὶ ἐρευνῶν του εἰς μικρὸν τινα ἀριθμὸν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, καὶ δὴ καὶ κατὰ προτίμησιν τῆς ἀρχαϊκῆς καὶ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς. Ἀφοῦ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ διανόησις ἔχει ἐνότητα ἀπὸ τῆς Μινωικῆς ἐποχῆς μέχρι σήμερον, ὀλοκληρωμένος φιλόλογος εἶναι ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἐρευνητὴς ὄχι μόνον τῶν προμνημονευθεισῶν περιόδων, ἀλλὰ καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς καὶ τῆς Χριστιανικῆς καὶ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας. Ἔτσι ἀντελήφθησαν τὸ ἔργον των οἱ κραταιοὶ φιλόλογοι τῶν προηγούμενων γενεῶν τῆς Νέας Ἑλλάδος, διότι ἡ ὀλοκληρωσις τῆς προσφορᾶς τοῦ Ἐθνικοῦ μας ἔγινε μὲ τοὺς μετακλασσικοὺς συγγραφεῖς καὶ πρὸ πάντων μὲ τοὺς χριστιανοὺς. Ὁφείλει ὅμως νὰ ὀμολογηθῇ ὅτι ἡ ἀσχολία μὲ τοὺς κλασσικοὺς εἶναι εὐχερεστέρα, ἐνῶ τῶν μετακλασσικῶν ἢ ἀκριβῆς σπουδῆ πικρῶς ἀποβλέπει πολλὰ προβλήματα. ἀφοῦ αὐτοὶ γράφοντες ἔχουν ὑπ' ὄψει των τὴν ἀρχαίαν γραμματείαν, διασωθεῖσαν καὶ ἀπολεσθεῖσαν, καὶ κάθε φράσις των ἐμπεριέχει ἀναφορὰν εἰς κάποιον ἀρχαῖον κείμενον,

τὸ ὁποῖον ὁ ἔρευνητὴς ὀφείλει νὰ ἀνακαλύψῃ. Ἔτσι εἰς τὰ ἔργα τῶν μετακλασσικῶν ἰσχύει κατὰ τὴν εὐστοχον κρίσιν παλαιοῦ ἀρίστου φιλολόγου ἢ ῥήσις «ὕπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος».

Ἰπὸ τὴν ἐποψιν ταύτην ἡ παροῦσα ἐργασία εἶναι ἀξία ἰδιαιτέρας ἐκτιμῆσεως, διότι ἀσχολεῖται μὲ τὰ γραπτὰ καὶ τὰς ἰδέας ἑνὸς ἐκ τῶν χριστιανῶν συγγραφέων τῶν πρώτων αἰώνων, ἀπειθυνομένου τὸ μὲν πρὸς ἔθνικούς τὸ δὲ πρὸς χριστιανούς, ἐμπνεομένου δὲ ἀπὸ ἓν πλῆθος ἔθνικῶν φιλοσόφων, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἄλλο πλῆθος χριστιανῶν. Ὁ συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ διαγνώσῃ τὰς πηγὰς τῶν ἀναπτυσσομένων εἰς τὰ γραπτὰ ταῦτα ἰδεῶν παραβάλλων τὰς ὑπὸ τῶν ἔθνικῶν συγγραφέων συγγενεῖς πρὸς τὸ ἔρευνομενον κείμενον ἰδέας καὶ τὰς ἀναλόγους τὰς ὑπὸ τῶν χριστιανῶν διατυπωθείσας.

Τὸ ἐξεταζόμενον ἐνταῦθα κείμενον, τοῦ ὁποῖου ἀναζητοῦνται αἱ πηγαί, εἶναι τὰ τέσσαρα κεφάλαια 35, 36, 37 καὶ 38 τοῦ περὶ Εἰμαρμένης ἔργου τοῦ Νεμεσίου Ἐμέσης. Μὲ τὰ περὶ Εἰμαρμένης, παρατηρεῖ ὁ συγγραφεὺς, ὁ Νεμέσιος (περὶ τὸ 400 μ.Χ.) συνθέτει τὸ πρῶτον δοκίμιον ἀνθρωπολογίας, μὲ τὸ ὁποῖον ζητεῖ νὰ ἀπελευθερώσῃ τὸ ἄτομον ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς Εἰμαρμένης καὶ τῆς ἀνάγκης. Ἡ προσπάθεια τῆς ἀπαλλαγῆς εἶναι παλαιά, ἐπιζητούμενη μὲ τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ἐπετεύχθη ὅμως πλήρως μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τοῦ θανάτου διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ.

Προτάσσεται βραχὺς πρόλογος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ συγγραφεὺς φαίνεται ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν ἀσχολούμενος μὲ τὰ ἔργα τῶν στοχαστῶν τοῦ μετακλασσικοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ κυρίως τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων. Ἐδῶ ὁ σ. παρατηρεῖ ὅτι παρὰ τὴν μακρὰν ἑλληνικὴν πνευματικὴν παράδοσιν γίνεται βαθμηδὸν καταφανὴς ἡ ἀλλαγὴ τῶν ἰδεῶν τῶν ἀνθρώπων, ποῦ φορτίζονται τώρα ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος. Ἀκολουθεῖ παράθεσις βραχυγραφῶν τῶν ἔργων συγγραφέων ἔθνικῶν καὶ χριστιανῶν ἐμπλεκόμενων εἰς τὸ θέμα, καθὼς καὶ ἔργων πλήθους νεωτέρων ἐρμηνευτῶν καὶ σχολιαστῶν ἡμετέρων καὶ ξένων, γερμανῶν, ἀγγλων καὶ γάλλων. Ἐπεταὶ βραχεῖα πάλιν εἰσαγωγὴ περὶ τοῦ τρόπου τῆς θεωρήσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου παλαιότερον καὶ εἶτα κατὰ τὰ περὶ Εἰμαρμένης ὑπὸ τοῦ Νεμεσίου. Ἡ ἀνάλυσις τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας τοῦ Νεμεσίου ἀκολουθεῖ τὸ ἐξῆς σχῆμα: Καθορίζει ὁ σ. τὴν βιογραφίαν τοῦ Νεμεσίου στηριζόμενος εἰς ἀνάλυσιν τῶν στοιχείων ποῦ δίδονται ἐκ τῶν ἔργων του καὶ ἄλλων μαρτυριῶν. Κρίνει τὸ ἔργον τὰς θέσεις του καὶ τὰς φιλοσοφικὰς κατευθύνσεις του παραβάλλων αὐτὰς πρὸς συγχρόνους του ἀντιλήψεις. Προβαίνει εἰς γενικὴν ἀναζήτησιν τῶν πηγῶν τῶν ἀντιλήψεων του διερευνῶν στατιστικῶς τὰς μνείας τῶν ἔθνικῶν καὶ χριστιανῶν συγγραφέων εἰς τὸ ἔργον του, οἵτινες ἀνέρχονται εἰς 38 καὶ καταλαμβάνουν τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ Θαλοῦ μέχρι τοῦ Εὐνομίου. Κυριώτερον διερευνῶνται αἱ σχέσεις του πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Πλάτωνος, Ἀριστοτέλους, τῶν Στωϊκῶν καὶ Νεοπλατωνικῶν καὶ τῆς Ἀγ. Γραφῆς. Ἀσχολεῖται ἰδιαιτέρας κατόπιν διὰ τὸ πρόβλημα τῶν πηγῶν τῶν κεφ. 35—38 διὰ προβολῆς παραλλήλων κειμένων καὶ σχολίων καὶ καθορίζει τὴν ἰδιαιτέραν γνῶσιν τῶν συγγραμμάτων ὀρισμένων συγγραφέων, ὡς ὁ Ἀλέξ. Ἀφροδισιεύς, ὁ Ὠριγένης, ὁ Εὐσέβιος. Ἀκολουθῶς εἰσέρχεται εἰς τὴν κατὰ κεφάλαιον ἀνάλυσιν κατὰ σταθερὸν σχῆμα: α') *1η* θέσις (ἰδέα) β') *1η* ἀνασκευὴ (αὐτῆς ὑπὸ Νεμ.) γ') *Ἐ* ὑπόρχων ὑπομνηματισμὸς (ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν καὶ σχολιαστῶν παλαιῶν καὶ νέων) δ') *Συμπληρούμενος καὶ προτεινόμενος ὑπομνηματισμὸς* (ὑπὸ τοῦ συγγρ.—λίαν λεπτομερῆς καὶ ἐμπεριστατωμένος διὰ πλείστων στοιχείων καὶ ἐπιχειρημάτων προδιδόντων γνῶσιν τῶν συγγραφέων καὶ λογιότητα ἐξαίρετον). Εἶτα *2α* θέσις, *2α* ἀνασκευὴ κ.ο.κ.

Τὸ τμήμα τοῦτο εἶναι σημεῖον καὶ δεικνύει τὴν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας καὶ τῶν θέσεών της ὑπὸ τοῦ Νεμεσίου, ἀλλ' ὡς συμπεραίνεται ὑπὸ τοῦ σ.

αί ιδέαι τῶν ἐθνικῶν ἀλλὰ καὶ τῶν χριστιανῶν συγγραφέων χρησιμοποιοῦνται κατὰ τρόπον προσωπικόν, πάντοτε ὁμῶς σύμφωνα πρὸς τὴν χριστιανικὴν παράδοσιν. Εἰς τὸ 4ον μέρος τοῦ βιβλίου ὁ σ. ἐξετάζει τὴν εἰς τὰ κεφάλαια προσπάθειαν τοῦ Νεμεσίου πρὸς ὀριοθέτησιν τῆς ἐννοίας τοῦ θεοῦ (μὲ παραβολὴν ἰδεῶν Νεμεσίου καὶ ἀναλόγων τῶν ἄλλων συγγραφέων, θύραθέν τε καὶ χριστιανῶν), πρὸς καθορισμὸν τοῦ προβλήματος τοῦ κόσμου (μὲ ἀναφορὰν εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῶν Στωϊκῶν), πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐπιδράσεως τῶν ἄστρον καὶ τῆς ἀστρολογίας (μὲ τὰ ἐξαιρετὰ ἀναιρετικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Νεμεσίου), πρὸς καθορισμὸν τῶν εὐχῶν, τῶν μαντειῶν, τοῦ «ἐφ' ἡμῖν» καὶ τοῦ ἐνδεχομένου, τῆς Κοινωνίας καὶ Εἰμαρμένης, τῶν κατὰ φύσιν ἰδιοτήτων καὶ «καθ' ὑπόθεσιν» καὶ τὸ ὠραῖον κεφάλαιον ὁποῖος ὁ «νέος» ἄνθρωπος κατὰ Νεμέσιον (ὅπου ἀναφέρονται συσχετισμοὶ πρὸς ἀντιλήψεις ἐξενεχθείσας ὑπὸ ποικίλων συγγραφέων καὶ παρατηρήσεις νεωτέρων σχολιαστῶν). Ὁ τρόπος τῆς ἐξετάσεως μαρτυρεῖ τὴν πλήρη ἐνημέρωσιν τοῦ συγγρ. ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς διεθνοῦς βιβλιογραφίας.

Ἐν παραρτήματι παρατίθενται παράλληλα χωρία ἐμπεριέχοντα ὁμοίας ἐκφράσεις 1) Νεμεσίου καὶ Ἀλεξ. Ἀφροδισέως 2) Νεμεσίου καὶ Ὀριγένους καὶ 3) Νεμεσίου καὶ Εὐσεβίου (σελ. 133—147), ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ὁ Νεμέσιος κατεῖχε πλήρως τὰς ἀπόψεις τῶν κυριωτέρων ἐκπροσώπων πού ἐξέφρασαν τὴν κίνησιν τῶν ἰδεῶν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον δι' ἑλληνικοῦ λόγου. Τὸ βιβλίον κλείεται μὲ πλουσιώτατον πίνακα κυρίων ὀνομάτων, ὄρων καὶ πραγμάτων.

Εἶναι ἄξιος πολλῶν ἐπαίνων ὁ συγγραφεὺς διὰ τὴν κοπιώδη καὶ ἐπιτυχεῖ ἐρευνητικὴν πορείαν του εἰς τὸ δυσχερὲς ἔδαφος τῆς μετακλασικῆς καὶ χριστιανικῆς μας γραμματείας κατὰ τὸ ὅποιον μετεσχηματίσθησαν αἱ ἐθνικαὶ ιδέαι, ἐνεπλουτίσθησαν ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, καὶ μετεμορφώθησαν εἰς Ἑλληνοχριστιανικὰς, αὐτὰς πού ἐστεροποιήθησαν εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ μετεδόθησαν εἰς τὸν νεώτερον Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν Δύσιν. Κατέδειξεν ὅτι ἔχει παρακολουθῆει ἀποτελεσματικῶς τὴν ἐξέλιξιν τῶν περὶ ἀνθρώπου καὶ τῆς μοίρας του ἰδεῶν ἀπὸ τοῦ Θαλοῦ καὶ τῶν Σωκρατικῶν, τῶν Στωϊκῶν καὶ τῶν Νεοπλατωνικῶν μέχρι τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν κυριωτέρων μεγάλων του ἐκπροσώπων τῶν τεσσάρων πρώτων χριστιανικῶν ἑκατονταετηρίδων.

ΙΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* *

AL. GRAUR, **Dictionar de cuvinte călătore.** Editura Albaros.

Ὁ Ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς καὶ γλωσσολόγος Ἀλέξανδρος Γκράουρ ἀνέλαβε καὶ ἔφερεν εἰς πέρας τὴν σύνταξιν ἐνὸς λεξικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Λεξικὸν ταξιδιαρικῶν λέξεων». Τὸ ἔργον ἐξεδόθη εἰς τὸ Βουκουρέστι τὸ 1978. Ἀριθμεῖ 232 σελίδας καὶ περιέχει 1335 λήμματα.

Πρόθεσις τοῦ συγγραφέως εἶναι νὰ καταδείξη τὴν ἰκανότητα ὠρισμένων λέξεων νὰ περνοῦν ἀπὸ τοῦ στόματος ἐνὸς λαοῦ εἰς τὸ στόμα τοῦ ἄλλου καὶ νὰ μᾶς ἀναγάγῃ εἰς τὴν ἀρχικὴν γλώσσαν ἐκάστης λέξεως.

Τὸ λεξικὸν τοῦτο παρουσιάζει ἰδιαιτερόν ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας διὰ τὴν πρωτοτυπίαν του καὶ διὰ τὸ γεγονός ὅτι περιέχει πλείστας λέξεις ἑλληνικῆς προελεύσεως (ποσοστὸν 27⁰/10 τοῦ συνόλου τῶν λημμάτων).